

Міністерство освіти і науки України
Інститут української мови НАН України
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича

Філологічний факультет

Кафедра сучасної української мови

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СИНТАКСИСУ:
СУЧАСНИЙ СТАН
І ПЕРСПЕКТИВИ ДОСЛІДЖЕННЯ**

Матеріали Міжнародної наукової конференції,
присвяченої 75-річчю від дня
народження професора Ніни Гуйванюк

14–15 листопада 2024 р.

Чернівці

Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича
2024

УДК 811.161.2'367(082)

А 437

А 437 **Актуальні проблеми синтаксису: сучасний стан і перспективи дослідження:** матеріали Міжнародної наукової конференції, присвяченої 75-річчю від дня народження професора Ніни Гуйванюк / за ред. С. Т. Шабат-Савки. Чернівці : Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, 2024. 216 с., іл. 22 с.

ISBN 978-966-423-901-8

Actual problems of syntax: current status and prospects of research: materials of the International scientific conference dedicated to the 75th anniversary of the birth of Professor Nina Huyvanyuk / resp. ed. S. T. Shabat-Savka. Chernivtsi : Yuri Fedkovych Chernivtsi National University, 2024. 216 p., im. 22 p.

Редакційна колегія:

Світлана Шабат-Савка, доктор філологічних наук, професор;
Іванна Струк, кандидат філологічних наук, доцент;
Наталія Шатілова, кандидат філологічних наук, доцент;
Галина Теслицька, кандидат філологічних наук, асистент;
Оксана Максим'юк, кандидат філологічних наук, доцент.

Тези доповідей надруковано в авторській редакції

У збірнику представлено матеріали Міжнародної наукової конференції «Актуальні проблеми синтаксису: сучасний стан і перспективи дослідження», що відбулася 14–15 листопада 2024 р. на філологічному факультеті Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича з нагоди 75-річчя від дня народження професора Ніни Гуйванюк.

Для науковців, учителів, студентів – усіх, кого цікавлять актуальні питання синтаксичної теорії, аспекти функціонування різнорівневих мовних одиниць у дискурсивно-жанрових формах української мови, проблеми лінгвостилістики та лінгвоперсонології.

The materials of the International Scientific Conference «Actual Syntax Problems: Current Status and Prospects of Research» that was held on November 14–15, 2024 at the Faculty of Philology of Chernivtsi National University named after Yuri Fedkovych on the occasion of the 75th anniversary of Professor Nina Huyvanyuk are presented in this collection.

For scientists, teachers, students – all who are interested in current issues of syntactic theory, aspects of the functioning of multilevel language units in discursive-genre forms of the Ukrainian language, problems of linguistic stylistics and linguistic personology.

ISBN 978-966-423-901-8

© Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича, 2024

СПЕЦИФІКА ВИКОРИСТАННЯ ДІАЛЕКТИЗМІВ У ХУДОЖНЬОМУ ДИСКУРСІ: ПОГЛЯДИ МОВОЗНАВЦІВ

Марія Дружинець

*доктор філологічних наук, професор кафедри
української мови та мовної підготовки українців
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова*
mriiad68@gmail.com

Ольга Сікорська

*кандидат філологічних наук, доцент,
завідувач кафедри суспільних наук Одеського національного
медичного університету*
sikorska_olga@ukr.net

Проблема взаємодії літературної мови й діалектів, дослідження якої дає змогу спрогнозувати тенденції та перспективи розвитку української мови, з'ясувати роль різноманітних говірок у становленні й кодифікації літературної мови не втрачає актуальності й сьогодні.

Функціонуванню діалектизмів та особливостям їх утілення в художньому дискурсі присвячено чимало наукових праць, зокрема цією проблемою займалися такі вчені, як В. В. Грещук, П. Ю. Гриценко, С. Я. Єрмоленко, Г. О. Козачук, І. О. Ніколаєнко та ін.

Мета розвідки: узагальнити погляди вчених на діалектизм як стилістичну категорію, зокрема висвітлити типологію та стилістичні функції діалектних одиниць.

Мову художньої літератури можна представити як середовище, у якому взаємодіють варіанти загальнонародної мови. Деякі вчені вбачають функцію художнього дискурсу не лише у фіксації діалектизмів, а й в активізації їхнього використання, що може призвести до набуття ними статусу літературної норми [4, с. 52].

Аспектом вивчення специфіки діалектизмів у літературному творі є особливості роботи письменника над ними. З цього приводу слушною є думка П. Ю. Гриценка, який відзначає, що

робота над діалектними лексемами «набагато складніша і тонша, ніж використання фонетичних, морфологічних чи синтаксичних діалектизмів», які є лише факультативним засобом утілення колориту певної етнічної групи [1, с. 32]. Науковці зазначають, що для відображення народнорозмовних особливостей та колориту усного мовлення письменники використовують певну синтаксично-інтонаційну будову речень із характерними службовими словами, окремі словосполучення, які притаманні діалектному мовленню, деякі виразні словотвірні типи, відповідні лексичні та фразеологічні одиниці, при цьому індивідуальна мовотворчість спрямовується в русло народної мови [3, с. 29].

У творчості сучасних українських письменників відроджується так звана традиція «олітературнення» діалектів, коли, за словами І. О. Ніколаєнко, усне мовлення діалектоносіїв піддається літературній обробці [5, с. 224]. Отже, письменники у своїх творах, які пишуть мовою певного діалекту, намагаються популяризувати народне мовлення та ввести його елементи в літературну мову.

Діалектні елементи є багатогранним явищем і виконують низку функцій у структурі художнього твору. В. В. Грещук виокремлює такі: а) *номінативно-пізнавальна*. Діалектні лексеми є номінацією сегментів позамовної дійсності, які в літературній мові не мають однослівних відповідників. Семантика діалектного компонента знайомить реципієнта тексту з новою інформацією, яка закладена в значенні діалектизму. Найбільше ця функція виражається під час зображення сегментів матеріальної культури діалектоносіїв, які притаманні лише певній частині етносу; б) *експресивна*. Ця функція базується на протиставленні діалектної одиниці як позанормативної до слова літературної мови в тексті художнього твору; в) *функція індивідуалізації персонажа літературного твору*. Урізноманітнення мовлення головного героя діалектними одиницями дає змогу індивідуалізувати його мову, водночас вкраплення діалектизмів певної говірки в мовленні персонажа сприяє його ідентифікації як репрезентанта певної групи етносу; г) *функція забезпечення художньої переконливості та етнографічної достовірності*. Якщо письменник має за мету якомога детальніше та переконливіше відтворити побут,

звичаї, традиції, навколишнє середовище, події та вчинки персонажів певної етнічної групи, без діалектизмів обійтися він не зможе; г) *функція типізації мови персонажів*. Використання діалектних одиниць у художньому тексті є одним із поширених засобів типізації мовлення представника певної етнічної або соціальної групи; д) *функція збагачення літературної мови*. Діалектизми – надійне джерело регулярного поповнення передусім лексичного складу літературної мови одиницями, функціонування яких територіально обмежено [2, с. 9–15]. Безперечно, художній дискурс дозволить ґрунтовніше дослідити проблему функціонування діалектних елементів. Вони виконують і розпізнавальну функцію – формують уявлення про автора, його світогляд і художнє мислення, а також відіграють важливу роль у розбудові художньої образності й тропіки, у збагаченні стилістичних джерел текстотворення та літературної мови зокрема.

Отже, використання діалектизмів у художньому дискурсі є багатогранною проблемою, кожний аспект якої потребує окремого ґрунтовного дослідження у зв'язку з динамічним розвитком сучасної української літератури.

Список використаної літератури

1. Гриценко П. Ю. Мови чисті джерела. *Культура слова*. Київ : Наук. думка, 1983. Вип. 25. С. 32–38.
2. Грещук В. В., Грещук В. В. Діалектне слово в тексті та словнику : монографія. Івано-Франківськ : Місто НВ, 2015. 372 с.
3. Єрмоленко С. Я. Народнорозмовна традиція в літературно-художньому мовленні. *Питання мовної культури*. Київ : Наук. думка, 1997. Вип. 2. С. 14–32.
4. Козачук Г. О. Діалектизми в сучасній прозі. *Рідне слово*. Київ : Наук. думка, 1971. Вип. 5. С. 52–56.
5. Ніколаєнко І. О. До питання про «олітературення» діалектів. *Лінгвістика* : зб. наук. пр. 2010. № 3. Ч. 1. С. 223–227.

Горголюк Н. Когнітивні механізми декодування модальности: опозиція Я- та Він-речень у модальній грі	72
Городенська К. Новітні тенденції у сполучниковій експлікації семантико-синтаксичних відношень у складнопідрядних реченнях	75
Гуцуляк Т. Контекстно-зумовлені образні мотиваційні відношення й омонімія словотворчих афіксів.....	77
Грещук Василь, Грещук Валентина. Професор Н. В. Гуйванюк як дослідниця буковинських говірок	80
Дзись Р. Мовні кліше в медійному дискурсі	83
Дружинець М., Сікорська О. Специфіка використання діалектизмів у художньому дискурсі: погляди мовознавців	85
Дуденко О. Роль парцельованих присудків у романі Н. Гурницької «Мелодія кави у тональності кардамону»	88
Коваленко Б., Коваленко Н. Дієслівні фраземи в мові творів А. Свидницького	91
Коваль Л. Вербальні засоби гармонізації комунікативного простору сучасних українців	94
Колібаба Л., Фурса В. Оновні вияви українськоцентричності «Словника дієслівного керування»	97
Кондратенко Н. Експресивний синтаксис дискурсу соціальних мереж: особливості й тенденції	102
Конєєва О., Конєєва К. Синтаксична структура й семантика підписів до картин української художниці Соні Гукайло	105
Корнута В. Особливості китайсько-українського перекладу поезії (на матеріалі твору «Пісня про Мулань»).....	108
Кульбабська О., Якимівська Р. Лінгвосинергійна природа цитат у мовостилі Ніни Гуйванюк	111
Личук М. Конструкційна грамати́ка як нове бачення у дослідженні фразеологізованих речень	114